

شبکه های اجتماعی و شکاف بین نسلی

* مینا خوئینی، رضا فراشبندی

کارشناس علوم تربیتی، مدیر آموزش پلی کلینیک تخصصی شبانه روزی مبعث بوشهر، کارمند سازمان تامین اجتماعی دانشجوی دکتری گروه فلسفه تعلیم و تربیت، واحد اصفهان (خوراسگان)، دانشگاه آزاد اسلامی، اصفهان، ایران

Email: r.farashbandi@khuif.ac.ir

چکیده

ظهور تکنولوژی‌های ارتباطی نوین به تبع آن شبکه‌های اجتماعی، علی‌رغم تمام محاسن و مزایای آن یک سری دغدغه‌ها و نگرانی‌هایی را بر جامعه تحمیل کرده است. بی‌تردید یکی از مسائل عمده‌ای که در سال‌های اخیر، زمینه‌ساز بروز بحران شکاف بین نسلی در جوامع فعلی در سطوح مختلف شده است، گسترش شبکه‌های اجتماعی است. امروزه در حوزه جامعه‌شناسی، بحران شکاف بین نسلی به یک نگرانی جدی تبدیل شده است. از سوی دیگر گسترش روزافزون شبکه‌های اجتماعی از طریق کاهش نقش نهادهای خانواده و مدرسه، موجب تغییر در نظام ارزشی جامعه و ایجاد شکاف نسلی شده است که این خود انتقال ارزش‌ها، آموزه‌های اجتماعی و فرهنگی از نسلی به نسل دیگر را با اختلال روبه‌رو می‌کند. هدف از پژوهش حاضر شبکه‌های مجازی و شکاف بین نسلی است. روش پژوهش در این تحقیق توصیفی، اسنادی و کتابخانه‌ای است. شبکه‌های مجازی چنانچه مورد غفلت قرار بگیرد به شکل گیری مسئله اجتماعی می‌انجامد که شکاف بین نسلی و انقطاع و پیامد های آن را موجب می‌شود.

واژگان کلیدی: شبکه‌های اجتماعی، شکاف بین نسلی.

مقدمه

دنیای مجازی به علت ویژگی و خاصیت خیال گونه اش که به عالم خواب شباهت زیادی دارد، می‌تواند عواطف و احساس‌های خاصی را در کاربران پدید آورد که برای آنها ناشناخته بوده است. افرادی که با آگاهی و شناخت وارد دنیای مجازی شده و در عین حال هیچگاه آن را با همه جاذبه‌های زیبایش با دنیای واقعی درهم نمی‌آمیزند، بهتر و موفق تر عمل کرده اند. امروزه تاثیر اینترنت و شبکه‌های اجتماعی موجود در آن بر عواطف، هیجانات، احساسات، ارتباطات بین فردی و مهارت‌های اجتماعی کاربران غیر قابل انکار است. از سوی دیگر با ظهور تکنولوژی‌های جدید و ارتباطی که برجسته ترین آن اینترنت است، موضوع ارتباطات میان فردی از حوزه ارتباط چهره به چهره فراتر رفته و به حوزه ارتباطات با واسطه کامپیوتری نیز کشیده شده است و تاثیر بسیاری بر جامعه پذیری و پذیرش اجتماعی کاربران داشته است. با رشد و گسترش فناوری ارتباطی در کشور، مراکز آموزشی و دانشگاهی خیلی سریع با این پدیده آشنایی پیدا کرده و این پدیده منجر به تغییرات مثبت و منفی در ارزش‌ها، نگرش‌ها، عواطف، احساسات، هیجانات، ارتباطات و رفتار افراد به ویژه قشر جوان دانشجوی گردید که اثرات آن انکارناپذیر است (جوادی نیا، ۱۳۹۱).

با توجه به مقولاتی چون جهانی شدن، گسترش شهرنشینی و ظهور تکنولوژی‌های جدید اطلاعات و ارتباطات می‌توان ادعان داشت که نسل جدید با دنیای جدیدی روبرو است که ارزشها، هنجارها، و فرهنگ او را دچار تغییر و تحول می‌نماید. با توجه به اینکه تکنولوژی یکی از عوامل تاثیرگذار در بروز و ظهور تحولات اجتماعی است می‌توان ادعان داشت از آن زمان که رشد

تکنولوژیکی در جهان شتاب گرفته و بر ساختارهای جامعه تاثیر می‌گذارد، فرهنگ و ارزش حاکم بر سیستم اجتماعی را دستخوش تغییر و تحول می‌نماید، پرداختن به مساله ی نسل ها از موضوعات مهم اندیشمندان به حساب می‌آید. فاصله نسلی همیشه و از قدیم وجود داشته است به طوری که نسل جوان باعث نگرانی و دغدغه خاطر بزرگسالان خود بوده است. "بر روی یک لوح سنگی که از تمدن سومر قدیم به دست آمده، نوشته شده است که: نسل جوان نسلی نظام گسیخته است و این مساله ممکن است که تمدن ما را بر باد دهد. یعنی حدود ۵۵۰ سال پیش سخن از این بود که جوانان درصدد بر باد دادن دستاوردهای تمدن سومر هستند" (منطقی، ۱۳۸۲).

یکی از مسائل مهمی که امروزه دغدغه سیاستگزاران فرهنگی، اجتماعی کشورمان را تشکیل می‌دهد، مساله شکاف نسل هاست. باید توجه داشت که امروزه سرعت تحولات اجتماعی روند شتابانی نسبت به دهه های قبل گرفته و در این بین تحرک بین نسل ها و شکاف نسل ها توجه بسیاری از دانشوران علوم اجتماعی را به خود جلب کرده است. فضای تاریخی، اجتماعی و فرهنگی که هر نسلی در آن قرار می‌گیرد نقش اساسی در شکل گیری بینش ها و تجربیات آن نسل دارد. برخی جامعه شناسان معتقدند که رابطه بین نسل ها باعث پویایی فرهنگ عمومی می‌شود. این تجربه افراد است که نگرش آن ها به زندگی را می‌سازد. بنابراین در دو برهه تاریخی مجزا تجربه های متفاوتی شکل می‌گیرد و نگرش، علایق و انتظارات نسل های قدیمی تر با نسل های جدید تر متفاوت می‌شود؛ یا به عبارتی شکافی بین انتظارات، خواسته ها و نگرش های آنان به وجود می‌آید. منظور از شکاف بین نسلی شکافی است که در مقطع زمانی معین بین جوانان و بزرگسالان یک جامعه از حیث تاریخی، فرهنگی و اجتماعی، نگرشی و آگاهی وجود دارد. یک شکاف بین نسلی در پی یک فاصله نسلی ایجاد می‌شود و منجر به ظهور هنجارها و ارزش های نوینی می‌گردد (محمدزاده، ۱۳۸۱).

یکی از جنبه های نوین زندگی امروزی شبکه های اجتماعی است. شبکه اجتماعی ساختاری اجتماعی است که از گروه هایی (که عموماً فردی یا سازمانی هستند) تشکیل شده است که توسط یک یا چند نوع خاص از وابستگی به هم متصل اند در دنیای ارتباطات علمی، شبکه های اجتماعی را می‌توان از بسترهای مؤثر در تولید علم، اشتراک عقاید و رشد فردی و اجتماعی دانست. هدف از شبکه اجتماعی این است که با فراهم آوردن امکان ارتباط بین سرمایه‌های فردی و تشکیل سرمایه اجتماعی، به رشد و ارتقای سطح علم کمک کند. هدف کلی هر شبکه اجتماعی، ایجاد سرمایه اجتماعی و تسهیل ارتباط بین متخصصان، هنرمندان و صاحبان حرفه های متعدد است. نتایج تحقیقات مختلف بیانگر آن است که می‌توان از ظرفیت شبکه‌های اجتماعی در بسیاری از سطوح فردی و اجتماعی به منظور شناسایی مسائل و تعیین راه حل آنها، برقراری روابط اجتماعی، اداره امور تشکیلاتی، سیاستگذاری و رهنمون سازی افراد در مسیر دستیابی به اهداف استفاده نمود (عطافر، ۱۳۹۱). در این راستا در پژوهش حاضر و با توجه به اهمیت موضوع محقق به بررسی شبکه های مجازی و شکاف بین نسلی پرداخت.

شبکه های اجتماعی

شبکه اجتماعی ساختاری اجتماعی است که از گره هایی (که عموماً فردی یا سازمانی هستند) تشکیل شده است که توسط یک یا چند نوع خاص از وابستگی به هم متصل اند، برای مثال: قیمت‌ها، الهامات، ایده‌ها و تبادلات مالی، دوست‌ها، خویشاوندی، تجارت، لینک‌های وب، سرایت بیماری‌ها (اپیدمولوژی) یا مسیرهای هواپیمایی. ساختارهای حاصل اغلب بسیار پیچیده هستند. تحلیل شبکه‌های اجتماعی روابط اجتماعی را با اصطلاحات رأس و یال می‌نگرد. رأس‌ها بازیگران فردی درون شبکه‌ها هستند و یال‌ها روابط میان این بازیگران هستند. انواع زیادی از یال‌ها می‌تواند میان رأس‌ها وجود داشته باشد. نتایج تحقیقات مختلف بیانگر آن است که می‌توان از ظرفیت شبکه‌های اجتماعی در بسیاری از سطوح فردی و اجتماعی به منظور شناسایی مسائل و

تعیین راه حل آنها، برقراری روابط اجتماعی، اداره امور تشکیلاتی، سیاستگذاری و رهنمون سازی افراد در مسیر دستیابی به اهداف استفاده نمود. به عنوان مثال، نتایج مطالعات در حوزه سیاستگذاری گردشگری نشان می دهد شبکه‌های اجتماعی به واسطه تاثیرگذاری روی متغیرهای رفتاری بر جذب گردشگران خارجی به مقاصد گوناگون تاثیرگذار هستند و می توان از این شبکه ها به منظور شکل گیری اعتماد و کاهش ریسک تصمیم گیری کاربران در انتخاب یک مقصد خاص گردشگری بهره گرفت. در ساده ترین شکل یک شبکه اجتماعی نگاشتی از تمام یال‌های مربوط، میان رأس‌های مورد مطالعه است. شبکه اجتماعی هم چنین می‌تواند برای تشخیص موقعیت اجتماعی هر یک از بازیگران مورد استفاده قرار گیرد. این مفاهیم غالباً در یک نمودار شبکه اجتماعی نشان داده می‌شوند که در آن، نقطه‌ها رأس‌ها هستند و خط‌ها نشانگر یال‌ها. در ایران علی‌رغم اینکه عضویت در شبکه‌های اجتماعی جرم تلقی نمی‌شود، ولی به موجب فیلترینگ آنها از جانب حکومت، حضور در این وب‌گاه‌ها چون از طریق دور زدن فیلترینگ میسر است، مصداق عمل مجرمانه است (محسنی، ۱۳۸۷).

با رشد شتابان تکنولوژی‌های ارتباطات و اطلاعات، بویژه اینترنت و انتقال پرشتاب فعالیت‌ها و به طور کلی زندگی فردی و جمعی انسان به فضاها و محیط‌های مجازی، اهمیتی روز افزون یافته و مجازی شدن را به نیروی محرک تغییر محیط زندگی انسان و از آن مهمتر به عامل اصلی تغییر الگوی فکری و رفتاری تبدیل کرده است. پژوهش‌ها نشان داده اند که دنیای مجازی به علت ویژگی و خاصیت خیال گونه اش که به عالم خواب شباهت زیادی دارد، می تواند عواطف و احساس‌های خاصی را در کاربران پدید آورد که برای آن ها ناشناخته بوده است. شبکه های اجتماعی دارای مزایای غیرقابل انکاری است، از جمله اولین و مهمترین این مزایا را می توان انتشار سریع و آزادانه اخبار و اطلاعات دانست که به افزایش قدرت تحلیل و تقویت روحیه انتقادی افراد منجر می شود. شبکه های اجتماعی قدرت نقد و نگاه عمیق تر به مسایل اجتماعی را در بین افراد فراهم می کند که این مساله در نهایت به پرورش خرد نقادانه منجر می شود. شبکه های اجتماعی به جریان سیال و پویای قوه تفکر و ذهن کاربران کمک می کند (رحیمی، ۱۳۹۲).

امروزه با گسترش کاربردهای فناوری اطلاعات و ارتباطات در زندگی روزمره شاهد شکل گیری نسل جدیدی از شبکه های اجتماعی هستیم که امکانات بیشتری را برای کاربران در ابعاد مختلف اجتماعی و شغلی فراهم آورده است. شبکه‌های اجتماعی به عنوان محلی مناسب برای افراد جهت تبادل آرا و افکارشان و گذران وقت و هم چنین فرصت های اوقات فراغت تبدیل شده است که این مساله شاید تاثیر زیادی بر روند و عملکرد شغلی آنان در سازمان می گذارد. کارکنان با ارزش ترین سرمایه و ایجادکننده قابلیت های اساسی هر سازمانی به شمار می‌آیند. یکی از مؤثرترین راه های دستیابی به بهره وری در سازمان ها، کارآمدتر کردن کارکنان آن می باشد (شیرزاد، ۱۳۸۸). در واقع نیروی تفکر و ذهن کاربران شبکه اجتماعی، به واسطه تعامل های اجتماعی اینترنتی و بهره گیری از این ابزارها با یکدیگر ترکیب شده و نیروی عظیمی با قدرت پردازش بالا بوجود می آورد که سرمایه ای قابل توجه است. افرادی که با آگاهی و شناخت وارد دنیای مجازی شده و در عین حال هیچ گاه آن را با همه جاذبه‌های زیبایش با دنیای واقعی درهم نمی آمیزند، بهتر و موفق تر عمل کرده اند. امروزه تاثیر اینترنت و شبکه‌های اجتماعی موجود در آن بر عواطف، هیجانات، احساسات، ارتباطات بین فردی و مهارت‌های اجتماعی کاربران غیر قابل انکار است (رحیمی، ۱۳۹۲).

شکاف بین نسلی

شکاف بین نسلی به چگونگی تداوم فرهنگ یک جامعه از نسلی به نسل دیگر مربوط می شود. اگر در فرایند اجتماعی کردن کودکان، نوجوانان و جوانان، فرهنگ یک جامعه تا حد مطلوبی از یک نسل به نسل دیگر تا حد مطلوبی منتقل شود و باز تولید

فرهنگی به نحو احسن انجام گیرد، میزان اشتراکات فرهنگی بین دو نسل بالا می رود و اختلاف فاحشی بین دو نسل به وجود نمی آید. در این صورت، تفاهم بین نسل جدید و نسل قدیم برقرار می شود و اختلاف چندانی بین نسل ها به وجود نمی آید و بحران هویتی نیز برای نسل جدید روی نمی دهد، نمود چنین وضعی در خانواده این است که بین والدین و فرزندان رابطه و احساس فکری خوبی برقرار می گردد و درک متقابل قبولی دیده می شود، در مقابل، اگر فرایند اجتماعی کردن به علل داخلی و خارجی دچار مشکل شود و به طور ناقص انجام پذیرد و فرهنگ جامعه در حد مطلوبی به نسل بعد منتقل نشود، تداوم فرهنگی جامعه دچار مشکل می شود و بین نسل جدید و قدیم فاصله و شکاف می افتد که نمود چنین وضعی در خانواده، ضعف رابطه فکری و عاطفی و احساسی بین والدین و فرزندان و عدم تفاهم و درک متقابل آنها است. معمولاً جوامع در حال گذار و یا جوامعی که با تحولات سریع اجتماعی و تقابلات سیاسی- اجتماعی مواجه می گردند، بیشتر مستعد پدیداری شکاف در میان نسلهای خود می گردند (شیرزاد، ۱۳۸۸). همچنین شکاف بین نسلی به چگونگی تداوم فرهنگی یک جامعه از نسلی به نسل دیگر مربوط می شود. اگر در فرایند اجتماعی کردن، فرهنگ یک جامعه تا حد مطلوبی از نسلی به نسل دیگر منتقل شود و بازتولید فرهنگی به نحو احسن صورت گیرد، میزان اشتراک فرهنگی دو نسل بالا می رود، اختلاف فاحشی بین دو نسل بوجود نمی آید، در این صورت تفاهم بین دو نسل قدیم و جدید برقرار می شود و بحران هویتی نیز برای نسل جدید روی نمی دهد. در مقابل اگر فرایند اجتماعی کردن بنا به علل داخلی و خارجی دچار مشکل شود و به طور ناقص انجام گیرد و فرهنگ جامعه در حد مطلوبی به نسل بعد منتقل نشود، تداوم فرهنگی جامعه دچار مشکل می شود و بین نسل جدید و قدیم شکاف می افتد (رازقی، ۱۳۸۸). درباره اختلاف نسل ها با یکدیگر، مفاهیم متعددی به کار رفته است. گاهی صحبت از تفاوت نسلی شده است. تفاوت اندک دو نسل در ارزشها یا هنجارها یا در نگرشها، طبیعی بوده و تقریباً در همه و زمان ها وجود داشته است. این تفاوت عمدتاً ریشه ای روان شناختی دارد و افراد در سنین مختلف به دلیل شرایط متفاوت عاطفی و روانی از یکدیگر بازشناخته می شود. اختلاف دو نسل بعضاً در مفهوم انقطاع یا گسست نسلی بکار برده می شود و آن عبارت از اختلافی در ارزش ها یا هنجارها و نگرش هاست که موجب جدایی نسل جدید از نسل قدیم و طغیان نسل جدید در برابر نسل قدیم می شود. در این وضعیت، غالباً نوجوانان و جوانان می کوشند تا آخرین پیوندهای خود را از والدین یا نسل بالغ بگسلند و اغلب در این راه به گردن کشی و طغیانگری می پردازند. گسست نسلی در خانواده میان پدر، مادر و فرزندان به معنی عدم تبعیت کامل فرزندان از پدر و مادر و تغییر گروه مرجع جوانان است. گاهی بین مفهوم شکاف نسلی، گسست نسلی و انقطاع نسلی تفاوتی قائل نشده و آنها را به جای یکدیگر بکار می گیرند. اما چنانچه تیز بینانه تر به این مفاهیم نگرسته شود می توان با توجه به شدت این مفاهیم آنها را در یک طیف قرار داد. چنانکه با توجه به شدت آن از تفاوت نسلی، شکاف نسلی، انقطاع یا گسست نسلی نام برد. به هر حال در تمایز این مفاهیم تعاریف دقیقی ارائه نشده است. اما شاید بتوان گفت مفهوم گسست یا انقطاع نسلی به بزرگترین و گسترده ترین اختلاف میان نسلها اشاره دارد، در حالی که منظور از شکاف بین نسلی، وجود وجوه نازل تر چنین اختلافی میان نسلهاست (ساروخانی، ۱۳۸۸).

انواع آسیب های شبکه های اجتماعی

کاهش احساسات

به دلیل اینکه اغلب ارتباطات در این فضا، به صورت نوشتاری است، اغلب فاقد احساسی است که در فضای واقعی، از طریق قدم زدن، سخن گفتن و... به دست می آید. افراد با وجود امکانات ارتباطی در فضای مجازی، دیگر اهمیتی به کیفیت روابط نمی دهند و این مسئله، به کاهش بیشتر احساسات منجر می شود (خلیفه، ۱۳۸۹).

انعطاف پذیری هویتی

علی رغم امکانات چند رسانه ای موجود در فضای مجازی، هنوز هم قسمت عمده ای از ارتباطات در فضای مجازی را ارتباطات متنی در قالب ایمیل و چت تشکیل می دهد. ارتباطات متنی می تواند شکل جدیدی از هویت مجازی را شکل دهد (آزاد ارمکی، ۱۳۸۶).

دریافت های جایگزین

در ارتباطات مجازی، شما می توانید دیوارها را بشکنید، به حوزه خصوصی دیگران وارد شوید و حرف هایی را که حاضر نیستند، در ارتباط چهره به چهره به شما بگویند، بشنوید. علاوه بر آسیب های جدی شبکه های اجتماعی مجازی در بعد روانی که به انعطاف پذیری هویتی و شکل گیری هویت های مجازی جدید منجر می گردد، مهم ترین تأثیرات سیاسی فناوری های ارتباطی - اطلاعاتی، تضعیف دولت های ملی، اشاعه اطلاعات سیاسی و کاهش مشارکت سیاسی افراد و گروه هاست. همچنین کنترل اطلاعات در عصر جدید، اهرم اصلی قدرت بازیگران جهانی، ملی و محلی است اهرمی که در انقلاب های رنگی در اختیار بنیاد سوروس و سازمان های غیردولتی و جنبش های دانشجویی قرار گرفت و رهبران احزاب و جنبش ها، بیشترین بهره را از آن بردند. دول غربی، ماهرانه با استفاده از امکانات تکنولوژی و ارتباطات، مانند اینترنت، سایت های انتقادی را علیه یک دولت سازمان می دهند. پیام های کوتاه را از طریق تلفن های همراه رد و بدل می کنند و مرتب قرارهای جدیدی می گذارند. آسیب مهم دیگر رسانه های نوین، تأثیر بر افکار عمومی و بسیج آن است. به گونه ای که به واسطه این رسانه ها، نوعی فضای عمومی شکل می گیرد و بسیاری افراد، بی آن که یکدیگر را ببینند و تبادل نظر کنند، مانند یکدیگر فکر و در نتیجه مانند یکدیگر نیز عمل می کنند. بر این اساس، از طریق تولید پیام، شعار و اندیشه، به شیوه ای هنری و از طریق تصویر، گرافیک، صدا و موسیقی، تصورات دستکاری و بسیج می شوند و در نهایت فعالیت سیاسی، این امکان را می یابد که با زندگی روزمره آمیخته شود (آذرنگ، ۱۳۸۵).

آسیب های پزشکی شبکه های اجتماعی

۱- بازی های کامپیوتری به سبب داشتن صفحات گرافیکی، تنوع رنگ و سرعت زیاد تعویض صفحات، تأثیرات منفی بر روی مغز و اعصاب دانش آموزان و حتی بزرگترها می گذارد و از این راه برخی اختلالات را موجب می شوند.
۲- استفاده زیاد از کامپیوتر آثار منفی بر بینایی افراد به جای می گذارد و موجب سوزش چشم ها می شود.
۳- تأثیرات منفی کامپیوتر بر بدن افراد عبارتند از: دردهای شدید کمر، دست، گردن و سر که به صورت آرتروز ظاهر می شود و گاهی موجب ایجاد کیست مفصلی در مچ دست می شود. افتادن سرشانه ها و خارج شدن ستون فقرات از حالت طبیعی مشکلات دیگر مرتبط با آسیب های پزشکی کامپیوتر است. که به دلیل نشستن به مدت طولانی در پشت کامپیوتر و تایپ و کار زیاد با آن به وجود می آید (ستوده، ۱۳۸۳).

آسیب فرهنگی - اجتماعی

از بعد فرهنگی و اجتماعی موارد زیر را می توان به عنوان اساسی ترین و مهم ترین پیامدهای ناشی از توسعه فناوری اطلاعات قلمداد کرد:

۱- منزوی کردن بسیاری از کودکان: کودکانی که از بدو زندگی و در دوران کودکی به دلیل کمبود فضاهای تفریحی و آموزشی در منزل با بازی های کامپیوتری مشغول می شوند به مرور نوعی انزواطلبی را پیش می گیرند که در نهایت باعث منزوی شدن آنان از اجتماع می شود. حال آن که دانش آموزان در دوران رشد می بایست با هموعان و دانش آموزان همسن خود بازی های

دسته جمعی انجام دهند. تا ارتباطات اجتماعی را فرا گیرند. منزوی شدن دانش آموزان و بازی با افرادی که در دنیای واقعی وجود خارجی ندارد، در آینده ممکن است آثار بسیار منفی و نامطلوب در رفتارهای اجتماعی کودک ایجاد کند.

۲- قهرمانانی که در بازی‌های رایانه‌ای ظاهر می‌شوند با تصاویر و صحنه‌های خشونت آمیز همراه‌اند که تأثیرات منفی فرهنگی - اجتماعی را به دنبال دارد (جلالی فراهانی، ۱۳۸۶).

شبکه‌های اجتماعی و شکاف بین نسلی

شبکه‌های اجتماعی با آزادی عمل و اختیاراتی که در عالم مجازی در اختیار جوانان قرار می‌دهند مورد استقبال آنان قرار می‌گیرند و لذا کاربران هنگام ورود به این شبکه‌ها باید دقت بیشتری داشته باشند. پنهان نگه داشتن هویت افراد در فضای مجازی و امکان گمنامی آنان امتیازی است که جامعه شناسان آن را مانند دوران روستانشینی و شهرنشینی تعبیر می‌کنند، در شهرهای بزرگ افراد به نحوی گمنام هستند که می‌توانند از برخی هنجارها و کنترل‌های اجتماعی فرار کنند. در فضای مجازی نیز این مورد شدت یافته و کاربران در گمنامی به سر می‌برند که البته این یکی دیگر از جذابیت‌های شبکه‌های اجتماعی برای جوانان است. به علت استقبال جوانان از این گمنامی در فضای مجازی شاید بتوان گفت که کاربر جوان دنیای مجازی، آنچه را که در فضای فیزیکی نمی‌تواند به راحتی بیان کند و از نشان دادن و ابراز علاقه خود پرهیز می‌کند را بروز داده و اندیشه و نظر خود را حتی پس از ابراز نیز اعمال می‌نماید. با وجود تأثیر شگرفی که شبکه‌های اجتماعی سایبری روی مسائل فرهنگی، اجتماعی و سیاسی منطقه‌ای یا جهانی می‌گذارند، نباید از آسیب‌های این‌گونه شبکه‌ها نیز غافل بود؛ به بیان دیگر، شبکه‌های اجتماعی، هم فرصت ساز هستند و هم چالش برانگیز (سعادت‌مند، ۱۳۸۸).

در کشوری مانند کره جنوبی با وجود این که فاصله میان نسل‌ها زیاد است، نسل گذشته که سنتی تر هستند، در تمامی برنامه‌ها و جشن‌هایی که نسل جدید دارند، شرکت می‌کنند حتی با وجود این که با آن ارتباط برقرار نکنند. دلیل این امر را هم تلاش برای نزدیکی به نسل جدید عنوان می‌کنند و نسل جدید هم با توجه به این که شتابان رو به جلو حرکت می‌کند، نسل قدیم را فراموش نمی‌کند و همچنان مفهوم احترام به نسل بزرگتر برجسته است. این نشان می‌دهد که نسل‌های متفاوت تلاش می‌کنند تا به یک تفاهم برسند اتفاقی که در ایران نمی‌افتد و نسل‌ها حاضر به تعامل و گفت و گو با هم نیستند در نتیجه شکاف نسل به انقطاع نزدیک می‌شود. نسل گذشته با اصرار و پایبندی بر ایدئولوژی خود و نسل جدید با به رسمیت نشناختن ارزش‌های ذهنی نسل قدیم، عامل شکاف می‌شوند، گفت: انتقال مفاهیم، اکتشاف نقاط مشترک و باورپذیری و احترام به عقاید یکدیگر، راهکار رسیدن به گفت و گوی مناسب میان نسل‌ها و در نتیجه کاهش شکاف است. شکاف نسلی، پدیده‌ای است که در هر جامعه‌ای به تناسب تغییرات اجتناب‌ناپذیر اجتماعی و فرهنگی رخ می‌دهد اما با ترمیم و تغییر بنیادهای فکری، احساسی و معرفتی در همه نسل‌ها می‌توان به جنگ این شکاف رفت؛ امری که نیاز به آموزش‌های زیرساختی دارد. باید باورها و مفاهیم هویتی را برای نسل جدید بازتعریف کرد و توانایی‌های او را گوشزد کرد؛ نسل قدیم هم باید گوش شنوای همیشگی، محرم اسرار و منتقل‌کننده صحیح باورهای سنتی باقی بماند. اگر شبکه‌های اجتماعی به نحوی که اکنون مورد استفاده قرار می‌گیرند ادامه یابد و نسل برنامه‌ریز و مری ما سواد رسانه‌ای خود را بالا نبرند؛ میان خانواده‌ها و جوانان شکافی ایجاد می‌شود که طی آن جوانی که امروز در دوجهان مجازی و واقعی زندگی می‌کند اگر چه نزد خانواده خود است اما از آن‌ها کیلومترها فاصله دارد (فتحی، ۱۳۹۰).

تئوری های شکاف بین نسلی

به اعتقاد بنگستون سه دیدگاه عمده در زمینه گسستگی نسلی وجود دارد که عبارتند از:

تئوری شکاف عمیق

صاحب‌نظران این دیدگاه معتقدند که شکاف بین جوانان و بزرگسالان نسبتاً شایع و گسترده است. اینان فرهنگ جوانان را متفاوت و حتی متضاد با فرهنگ مسلط بزرگسالان می‌دانند (از نقطه نظر پذیرش ارزشهای غالب و مسلط) به عنوان مثال مید معتقد است که الگوی فرهنگی جدیدی ظاهر شده که در آن الگوی جوانان افراد معاصر هستند. از این نقطه نظر به افرادی که پیش از جنگ جهانی دوم متولد شده اند به عنوان مهاجرین در زمان نگریسته می‌شود: کسانی که با زمان حاضر سازگاری یافته ولی کماکان بقایای گذشته را حفظ کرده و می‌کنند. از سوی دیگر آنهایی که پس از جنگ جهانی دوم متولد شده اند، زمان حاضر را می‌فهمند زیرا به غیر از آن چیز دیگری نمی‌شناسند، در نهایت بین این دو قشر از لحاظ پذیرش ارزشها و هنجارها، تضادهایی روی داده و بالا می‌گیرد. در مجموع، این دیدگاه خیلی تئوریک و ذهنی بوده و فاقد تأیید تجربی می‌باشد. به خصوص چیزی که در این دیدگاه فراموش شده نوعی پیوند تئوریک است که بتواند تعیین کند که چرا ارزشها و هنجارهای جوانان متفاوت از ارزشها و هنجارهای بزرگسالان می‌باشد. به یک معنا، این دیدگاه نوعی فرض مقدم بر تجربه دارد و آن اینکه: تضاد بین نسلها ناشی از قبول ارزش های مختلف است که در نهایت به تضاد رفتاری ختم می‌شود (عبدی، ۱۳۸۰).

تئوری عدم وجود شکاف

بعضی از متفکران اجتماعی نظیر ریس، لوبل، لیبست و آدلن بر این امر تأکید دارند که ارزش های جوانان و بزرگسالان دارای جدایی اجتماعی می‌باشند ولی شکاف بین آنها اساساً ارتباطی با قبول ارزشهای مختلف ندارد. بلکه جدایی بیشتر در زمینه قابلیت کاربرد موقعیتی توصیه های هنجاری برای تحقق دادن به ارزشها می‌باشد. به عبارت دیگر تضاد نسل ها بیشتر مربوط به ابزار به کار گرفته شده برای تحقق دادن به ارزشهای مورد قبول یکسان و مشابه می‌باشد و نه مربوط به قبول ارزشهای مختلف. در حالی که تا حدودی برای این دیدگاه، تأیید تجربی وجود دارد ولی توماس معتقد است که هنوز یافته های تحقیقات چندان قطعی نیستند (عسکری، ۱۳۹۰).

تئوری پیوستگی و تفاضل‌گزینی

این دیدگاه معتقد است که تضاد اندکی در بین نسلها در مورد ارزشها وجود دارد. در عین حال طرفداران این دیدگاه معتقدند که ارزش های مورد قبول یکسان و مشابه می‌توانند در قالب الگوهای مختلفی خود را نشان دهند. همانطور که بنگستون ذکر کرده مشکل این دیدگاه در این است که دقیقاً مشخص نمی‌کند که این تفاوتها کدام هستند، چگونه به وجود می‌آیند و در آینده عواقب وجود چنین تفاوتهایی چه می‌تواند باشد (سعادت‌مند، ۱۳۸۸).

نتیجه گیری

شکاف نسلی پدیده ای است که در هر جامعه ای به تناسب تغییرات اجتماعی و فرهنگی، رخ می‌دهد. برخی صاحب نظران تفاوت های بین نسلی را امری بدیهی و اجتناب ناپذیر می‌دانند که برای پیشرفت و توسعه مفید است اما در جوامع در حال گذار مانند ایران وضع به گونه دیگری است. امروزه به دلیل گستردگی و فراگیری فضای مجازی و اینترنتی در دنیا و قرار گرفتن بسیاری از مباحث و مطالب در حوزه های مختلف مورد نیاز انسان ها در درون این شبکه جهانی، ضرورت استفاده از قابلیت ها و امکانات آن، برای همه افراد و سازمان ها ضروری و لازم بنظر می‌رسد. به گونه ای که امروزه دیگر انجام بسیاری از

فعالیت روزمره انسان، بدون کمک از قابلیت های این شبکه عملا با مشکل مواجه خواهد شد. فضایی که گفته می شود به اندازه هزار میلیارد کتاب در آن مطلب وجود دارد. شبکه های اجتماعی شکاف میان نسل ها را بیشتر کرده است و اکنون شکاف میان نسل سوم و دوم علاقه مند به اینترنت نیز آشکار شده است، به گونه ای هیچ یک زبان دیگری را نمی فهمند. امروزه با ورود وسایل تکنولوژی های جدید در عرصه ی خانواده ها شاهد این هستیم که والدین و فرزندان ساعت های متمادی در کنار یکدیگر می نشینند بدون آنکه حرفی برای گفتن داشته باشند. در عصر حاضر رسانه های الکترونیکی به ویژه شبکه های اجتماعی مجازی، نقش عمده و مهمی را در عرصه تغییر و تحولات اجتماعی برعهده دارند و این وسایل منشا بسیاری از تحولات در جهان محسوب می شوند. شبکه های اجتماعی به لحاظ عمومیت یافتن در میان کاربران به وسیله ای بی بدیل در عرصه ارتباطات تبدیل شده اند. استفاده از رسانه های الکترونیکی و شبکه های اجتماعی مجازی در میان کاربران ایرانی به طور قابل توجهی افزایش یافته است و بررسی ها نشان می دهد این روند کماکان ادامه دارد. رسانه های الکترونیکی به ویژه شبکه های اجتماعی، در عصر حاضر نقش عمده و مهمی در عرصه تغییر و تحولات اجتماعی، سیاسی و فرهنگی برعهده دارند. به اعتقاد صاحب نظران استفاده از رسانه های الکترونیکی و شبکه های اجتماعی تاثیرات عمیقی بر ارزش ها، الگوها و هنجارهای نظام اجتماعی کاربران ایرانی داشته است. ظهور تکنولوژی های ارتباطی نوین به تبع آن شبکه های اجتماعی، علی رغم تمام محاسن و مزایای آن یکسری دغدغه ها و نگرانی هایی را بر جامعه تحمیل کرده است. بی تردید یکی از مسائل عمده ای که در سال های اخیر، زمینه ساز بروز بحران هویت در جوامع فعلی در سطوح مختلف شده است، گسترش شبکه های اجتماعی است. امروزه در حوزه جامعه شناسی، بحران هویت به یک نگرانی جدی تبدیل شده است.

از سوی دیگر گسترش روزافزون شبکه های اجتماعی از طریق کاهش نقش نهادهای خانواده و مدرسه، موجب تغییر در نظام ارزشی جامعه و ایجاد شکاف نسلی شده است که این خود انتقال ارزش ها، آموزه های اجتماعی و فرهنگی از نسلی به نسل دیگر را با اختلال روبه رو می کند. اگرچه گستردگی رسانه های الکترونیکی و شبکه های مختلف اجتماعی نظارت بر آنها را با مشکلات جدی مواجه کرده است، اما نمی توان نقش و میزان نفوذ آنها را در رشد فردی و اجتماعی افراد نادیده گرفت. بی گمان انسداد و تقابل در مواجهه با رسانه های الکترونیکی به ویژه شبکه های اجتماعی جواب نداده و نخواهد داد. باید عوامل و اسباب موثر در بروز و ظهور چالش ها و بحران های جدید در عرصه رسانه های الکترونیکی و شبکه های اجتماعی به دقت مورد مطالعه و بررسی قرار گیرد. در حال حاضر به دلیل گستردگی حوزه تسلط شبکه های اجتماعی در جوامع امروزی، لازم است که همگام با رشد و تکامل تکنولوژیکی و محتوایی شبکه های اجتماعی در ابعاد مختلف به ویژه نقش آنها در تحولات اجتماعی به دقت مورد بازنگری و بررسی مجدد قرار گیرد. به نظر می رسد با توجه به فرآیند جهانی شدن و رشد فزاینده شبکه های اجتماعی بازنگری در قوانین فعلی و برنامه ریزی های اجتماعی، فرهنگی و سیاسی مواجهه با فضای مجازی ضرورتی اجتناب ناپذیر باشد.

منابع

- آزاد ارمکی، تقی، جامعه‌شناسی خانواده ایرانی. تهران: نشر سمت، (۱۳۸۶).
- آذرنگ، عبدالحسین. (۱۳۸۵). سیاست اطلاع رسانی و تکنولوژی اطلاعاتی. تهران: نشر کویر.
- جوادی نیا سید علی رضا، عرفانیان مرتضی، عابدینی محمدرضا، بیجاری بیتا، تأثیر استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی بر عملکرد تحصیلی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی بیرجند. مجله ایرانی آموزش در علوم پزشکی. ۱۲ (۸)، (۱۳۹۱).
- جلالی، علی اکبر. نقشه راه مدرسه هوشمند، سازمان آموزش و پرورش تهران، مترجم، (۱۳۸۸).
- خلیفه، محمد. مطالعه‌ی بررسی تاثیر شبکه های اجتماعی بر پذیرش اجتماعی و تربیت دانش آموزان مقطع متوسطه نوشهر. مجله روانشناسی دوره ۲۰، شماره ۱۹، (۱۳۹۰).
- رحیمی، محمد. تاثیر اوقات فراغت و شبکه های اجتماعی. ماهنامه تربیت، شماره ۲۶، ۱۴، (۱۳۹۲).
- ستوده، هدایت آسیب شناسی اجتماعی. تهران: نشر آوای نور، (۱۳۸۳).
- محسنی، دوران. بررسی اثرات استفاده از اینترنت بر انزوای اجتماعی کاربران اینترنت. نشریه پیک نور، دوره ۲۰، ۳۴، (۱۳۸۷).
- ساروخانی، باقر و صداقتی فرد، مجتبی، شکاف نسلی در خانواده ایرانی. پژوهش نامه علوم اجتماعی، دوره ۴، شماره ۳، (۱۳۸۸).
- سعادت‌مند، زهره، سعادت‌مند، فرزاد، بررسی میزان نقش عوامل موثر بر شکاف شخصیتی بین نسلی در دبیرستان های پسرانه اصفهان. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد تهران، (۱۳۸۸).
- شیرزاد، امیر، بررسی وضعیت شکاف نسلی دانشجویان پسر خوابگاه نواب دانشگاه مازندران. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه مازندران، (۱۳۸۸).
- عسکری، محسن، بررسی نظری مفهوم پذیرش اجتماعی به کمک نظریه های تحلیل رفتاری. مجله نوآوری های آموزشی دوره ۲۵، شماره ۲۴، (۱۳۹۰).
- عبدی، عباس و محسن گودرزی، تحولات فرهنگی در ایران. تهران: نشر روش، (۱۳۸۰).
- عطاقر، عباس. پیامدهای حضور در برخی شبکه های اجتماعی مجازی، مجله اصول بهداشت روانی، دوره ۱۱، شماره ۱۰، (۱۳۹۱).
- فتحی، سروش، مطلق، معصومه، جهانی شدن و فاصله نسلی (مطالعه جامعه شناختی فاصله نسلی: با تاکید بر فن آوری اطلاعات و ارتباطات)، فصلنامه علمی پژوهشی مطالعات راهبردی جهانی شدن، (۱۳۹۰).
- محمدزاده، یعقوب، جهانی، امیر، بررسی شکاف نسلی ارزشی بین مادران و دختران با تأکید بر ارزش‌های دینی در شهر مشهدعلی ربانی خوراسگانی. فصلنامه بهروز، دوره ۵۰، شماره ۴۹، (۱۳۸۱).
- منطقی، مرتضی، جوان و بحران های اجتماعی با تجربه غرب و ایران، تهیه و تنظیم علی اکبر علیخانی، تهران: پژوهشکده علوم انسانی و اجتماعی جهاد دانشگاهی، (۱۳۸۲).

Social networks and intergenerational gaps

Mina Khoeini

Graduate School of Medicine, Director of Education, Boarding School Mabateh Bushehr, Social Security Employee

Reza Farashbandi

Phd Student, Department of Philosophy of Education, Isfahan (Khorasgan) Branch, Islamic Azad University, Isfahan, Iran

Abstract

The emergence of modern communication technologies, consequently, social networks, despite all its advantages and benefits, has imposed a series of concerns and concerns on society. Undoubtedly, one of the major issues that has led to the emergence of intergenerational crises in recent societies at various levels has been the expansion of social networks. Today, in the field of sociology, the crisis of the intergenerational gap has become a serious concern. On the other hand, the increasing expansion of social networks through the reduction of the role of family and school institutions has led to a change in the value system of the community and the creation of a generation gap that disturbs the transfer of values, social and cultural values from generation to generation. The purpose of this study is virtual networks and intergenerational gap. The research method in this research is descriptive, documentary and library. Virtual networks, if neglected, lead to the formation of a social issue that results in intergenerational disruption and disconnection and its consequences.

Key words: social networks, intergenerational gap.